

Zgodovinski spominki za prosto slovensko ljudstvo.

Spisal
Davorin Tratenjak.
VII.

Kako so Madžari po Slovenskem razsajali.

Madžari so proti koncu sedmega stoletja iz Azije se vzdignoli, kjer se kraj kaspjskega morja stanovali. Potem so v pokrajinah med Dnjeptom in Donom 200 let stanovali. Pečenegi so jih tam proč spodili, in tako so si Madžari nove sedeže v Moldavi in Valahiji osvojili. Nemški kralj Arnulf je tadaj imel vojsko z moravskimi Slovenci. To priložnost so porabili in se do reke Tise pomaknoli. Tukaj stanovavši so se združili z byzantinskim cesarom Leonom in leta 888 po- bojevali bulgarskega kralja Simeona. Nemški cesar ni mogel sam moravskih Slovencev premagati, zato je Madžare na pomoč poklical, to je bilo leta 892. Odslej so napadali neprenehoma moravsko kraljestvo, in čez Karpatе vrinoli in pokrajine južno od Dunaja si pooblastili. Leta 901, so že skoro večo stran stare istočne Panonije posedli. Bili so grd narod kakor njihovi sorodniki Hunovje, ktere Slovenci še danas poznajo pod imenom: Pesjani. Stanovali so pod šotorji ali v kolibah iz jilovice in trstja napravljenih. Obrazi njihovi so bili neprijetni, lična koža črnkasta, kratkega teršatega trupla, oči globoko vtisnenc. Kamor so prišli so vse pokončali, posebno so radi cerkve podirali in požigali, leta 899 so vdrli na Stajersko, in gor do Pohorja hudo razsajali. Škofi tadajni so pisali papežu Janezu IX: „Madžari so nam naše ovčice po dolnjem Stajeru al vjeli al pa ubili, tudi v ječe zmetali, kjer so ljudi od glada umrli, žlahne gospode in plemenite žene so v sužnost odpeljali, cerkve božje požgali, in stanovališča razdrli, tako da v naši Panoniji — v največi naši crkveniki pokrajini — ni nobene cerkve več. Zato razun petujske cerkve y malem Stajeru med Šavničari, Pesničari in Haložani ni stare cerkve najti. Upali so si Madžari skoz Kranjsko, in so prišli leta 902, na Laško do Verone, in na Nemškem do Ina. Slovenski Korošci in nemški Bavarci so se sedaj soped zjediniili, in nje potokli. Posebno Koroški mejni Grof Ratold, in bavarski Liutpold s pomočjo pasavskega škofa Riharja so jih viteško tolkli. Bitva je bila na Krapjem polju 2 uri od Celoveca na veliko soboto 27. sušca 901. Slovenski Goričani pravijo da je do svetih treh kraljev bilo vse madžarsko, in da bođe madžarska dežela enkrat soped do sv. treh kraljev segala. Tega pa Slovenci gotovo ne bodo dopustili. Leta 906 je nemški kralj Ludvik hotel Madžare nazaj v Ogersko stirati, ali pri Požunu (Presburgu) je bil premagan. Taka huda bitva je bila, da je padel mejni grof Liutpold, solnograški višji škof Dietmar I., frizenški škof Uto, sebenski, škof Zaharijas, dosti opatov*) in 20. grofov. Še le leta 915 je Madžare vojvoda Arnulf nekoliko premagal. Leta 924, 926, 932, 933, 934, so se soped vzdignoli, in nad Nemce šli. Cesar Henrik I. je moral z njimi mir sklenoti na 9. let. Let 943 je soped bavarski vojvoda Berthold zmagal Madžare, leta 951. pa jih je celo pregnal iz koroško-slovenskih dežel. Potem niso jih več napadali. Več kakor pol stoletja so ubogi Slovenci imeli dosti prestajati od divjih Madžarov.

Pod kraljem Stefanom (l. 1000) so postali kristjani, in so več časa potem mirno živeli. Ko so Madžari imeli svojo posebno Ogerske kraljevstvo še soněkterekrati v Stajersko, in posebno sosednjo Slovenjo planoli, ali vsakokrat potolčeni se čez Muro nazaj potegnoli. Sedaj njim soped greben raste. Ali kakor je Arnulf Madžare na pomoč proti slovenskim Moravcem klical, vendar pozneje, ko so preveč omagali, soped pomoč korotanskih Slovencev iskal, da so ošabneže kročali in slabeli, tako se še vtegne na svetu soped stara historia ponoviti.

Domače stvari.

Kako se naj bolj zhrani žito. — Potnik dr. Pollak je v nekterih krajih Azije nahajal prav praktično shrambo za

*) Tako so nekđaj višji škofi in opati za krščansko vero sami meč prijeli in neverce tolkli.

Opazka vredništva.

žito: Žito se vsuje v posodo sodu podobno in iz močne vrbovine spleteno. Taka posoda je blizo 10 čevljev visoka in ima 9—12 čevljev v obodu. Ako se skoz sredino te posode napelja drog, na katerem se nahaja 4—6 lopat (šaufle), na drog pa nasadi ročaj, s katerim se drog lahko vrtili, se v nekkih minutah vse v posodi nahajajoče se žito lahko dobro prevetri. Na ta način jeden težak črez dan lahko prevetri 2000 vaganov žita. Ako premislimo, da se pri tem mnogo delavcev prihrani, da se lahko na malem prostoru mnogo žita shrani in zdravo ohrani, da ga niši in drugi mrčes ne more tako lahko žreti, da gospodar lahko natanko vsak dan pregleda, koliko še ima žita in da se take posode lahko za male denarje spravijo, bi se bilo res čuditi, če si naši gospodari take posode za žito ne bi v kratkem spravili, posebno ker verbovine pri nas dovolj raste.

Kako se lahko otrdi les in lesene stvari. Lesene stvari p. vretenice, čepi itd. so naj boljše iz prav trdega lesa, tega vendar mnogokrat celo ni, ali ni taki pri rokah; napravljajo se zato iz mehkega lesa in se potem že gotove otrdijo, tako da se 8 minut v laškem olju kubajo in dobro pusušijo; na to postanejo bolj trde, kakor da bi bile iz naj trdejšega lesa napravljene, tako trde namreč, kakor baker (kupfer).

Da krave pri molzenju ne breajo. — Večkrat so ravno naj bolje molzne krave, ktere breajo tako, da vse nič ne pomaga in drugega ne kaže kakor predati jih. Časnik kmetijske družbe Badenske priporoča zatoraj to le: Po mojih skušnjah so pa vzroki, da se krava ne da rada molziti, večkrat taki, da se celo lahko odvrnejo. Med te vzroke spada tudi to, da ima dekla predolge nohte in vimenu pri molzenju bolečino dela. Naj si poreže dekla kremplje, in krava ne bo več breala.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo

(Dalje.)

Št. 51. Žalostnina mala, kleine Trauertraube, blauer Carmenet, Haematia tristis. Trs močen, rozge močne in rdeče; listje naravno zgubano, srednje narezano, na robu rdeče plešasto, široko špičasto zobčano, volna spod večidel bolj v čopkih, veruge, stranske na dnu razširjene, v časih z zobom, na koncu zaprte spodnje celo odprte, peteljna še do žil široko odprta, potem nekaj stisnena.

Vrednost. Grozdje srednje veliko, rahlo, vejasto, recelj dolg. Iz tega se dela na Francoskem hvaljeno bordoško vino, (ktero je pisavec sam v Parizu pokusil, in se mu je jako dopadlo) prav dober šilbar iz tičevine je nekaj enak, le tako sladek in močen nikdar ni, vendar trti tudi naše podnebje služi.

Št. 52. Dolgorecelj žolti, gelber Langstieler, Clem. lutea. Trs močen, rozge močne, gladke, kostanjeve, kolence oddaljena; listje tanko, kratko narezano, ravno, žoltopegasto, spodnje mehureasto, volna v čopkih, topo zobčasto; veruge, stranske jajčaste, peteljna polobločno razširjena, potem zaprta. Grozdje srednje, enojno ali kratko vejčasto, prav gosto, neenakih jagod.*Recelj prav dolg. Francoska trta, precej rodi, ali pozno zori, in kislati grozdje malo velja.

(Dalje prihodnjic.)

Dopisi.

Velika Nedelja 22. septembra 1867. D. P. (Ogenj — nesreča.) Dragi „Slovenski Gospodar“ žalostno novico ti hočem danes naznaniti, ki se je te dni v Ormožu pripetila. Več tednov je že preteklo, da ni deževalo, in da se je že skoraj vse posušilo. Prosili smo že dolgo pohlevnega deža in Bog nam ga je v pondeljek t. j. 16. t. m. obilno poslal. Čeravno nam je ta dež veliko koristil na polju in po vinogradih, je vendar tudi strašna nesreča posestnico Ormoške grajšine zadela, namreč: Bilo je okoli 12. ure zvečer, dež je lil, bliskalo in gromelo je, da smo vsi trepetali, ko se na enkrat sliši zvonjenje z Ormoškega stolpa (turna). Trešilo je! gori! se razlega po Ormoških ulicah in res bila je pristava omenjene posestnice v ognju. Škoda je velika, posebno na zrnju, ktereга je blizo 800 vaganov (drevenk) zgorelo, in zneso nad 12 tisoč goldinarjev. Veliko ljudstva je prišlo iz okolice gasit, kteri so junaško delali, da bi ljuti ogenj ukrotili, in katerim smo zategadelj hvalo dolžni. V torek po-